

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 89

KUR'AN VE NESH PROBLEMİ
-Allah'ın Kitabında Çelişki Var Mı?-

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alınteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

2. Baskı: Şubat 2018

ISBN: 978-605-9652-64-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**KUR'AN
VE
NESH PROBLEMİ**

ALLAH'IN KİTABINDA ÇELİŞKİ VAR MI?

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ

Ankara 2018

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ

1954 Sivas/Türkiye doğumlu Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ, ilk, orta ve lise eğitimini Sivas'ta tamamladıktan sonra üniversite eğitimine Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde devam etmiştir. 1978 yılında A. Ü. İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda meslek dersleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri olarak görev yapmıştır. Arapça ihtisasını Suudi Arabistan'daki Ummu'l-Kura (Umm al-Qura) Üniversitesi'nde yaptı. Dönüşte öğretmenlik görevine devam ederken ayrıca Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tefsir bilimi dalında mastır ve doktora yaptı. 1994'te Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde akademik hayatına başladı. 1998 yılında Yrd. Doçentliğe, 2000 yılında Doçentliğe, 2006 yılında Profesörlüğe atandı. Üniversitedeki çalışmalarının yanında Stratejik Düşünce Enstitüsü'ndeki çalışmalara katılmış, Türkiye, Ortadoğu ve İslam Dünyası masasında kendi alanı ile ilgili son derece önemli bilimsel ve akademik katkılar yapmıştır. Adı geçen enstitünün dergisinde ve web sitesinde birçok makaleleri yayımlanmıştır. Halen Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görevine devam eden Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ, evli ve iki çocuk babası olup, çok iyi derecede Arapça ve İngilizce bilmektedir. Yayımlanmış bilimsel kitapları yanında, ulusal ve uluslararası düzeyde tebliğ ve makaleleri vardır. *Maturidi'nin Tefsir Anlayışı*, *Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı*, *Kur'an ve Nesh Problemi*, *İslam'ın Evrenselliği* isimli kitapları yayımlanmış eserlerindedir.

*Bu eserimi, Kur'an, ilim ve insanlık yolunda hizmet etmiş
merhum âlimlerimizin aziz ruhlarına ithaf ediyorum.*

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
agt.	: Adı geçen tez
as.	: Aleyhisselam
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
Ktp.	: Kütüphanesi
nşr.	: Neşreden
no.	: Numarası
ö.	: Ölümü
ra.	: Radıyallahu anh (anha)
s.	: Sahife, sahifeler
sas.	: Sallallahu aleyhi vesellem
thk.	: Tahkik
ty.	: Tarih yok
vb.	: Ve diğer, diđerleri
vr.	: Varak

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	9
GİRİŞ	
NESH PROBLEMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI ve TARİHİ GELİŞİMİ-----	13
BİRİNCİ BÖLÜM	
KLASİK NESH TEORİSİNİ KISMEN veya TAMAMEN KABUL EDEN YAKLAŞIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ-----	29
A. Neshin Sadece Geçmiş Şeriatlar Bağlamında Kabul Edilmesi -----	31
B. Neshin Geçmiş Şeriatlar ve Kur'an Bağlamında Kabul Edilmesi ---	46
1) <i>Metni Baki Hükümü Mensuh</i> -----	52
2) <i>Metni Mensuh Hükümü Baki</i> -----	87
3) <i>Metni ve Hükümü Mensuh</i> -----	104
İKİNCİ BÖLÜM	
NESH TEORİSİNE DELALET ETTİĞİ İDDİA EDİLEN AYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ -----	119
A. Neshe Delalet Ettiği İddia Edilen Ayetlerde Geçen Anahtar Kavramların Değerlendirilmesi -----	121
1) <i>Ayet</i> -----	121
2) <i>Nesh ve İnsâ</i> -----	126
3) <i>Tebdîl</i> -----	128
4) <i>Mahv ve İsbat</i> -----	130
B. Neshe Delalet Ettiği İddia Edilen Ayetlerin Nüzul Sebebi Yönünden Değerlendirilmesi -----	133
C. Neshe Delalet Ettiği İddia Edilen Ayetlerin Siyak-Sibak ve Üslup Yönünden Değerlendirilmesi -----	139
1) <i>Ra'd Suresi 38-39. Ayetler</i> -----	139
2) <i>Nahl Suresi 101. Ayet</i> -----	148
3) <i>Bakara Suresi 106. Ayet</i> -----	156
SONUÇ -----	175
KAYNAKÇA -----	181

ÖN SÖZ

Müslümanlar için İslam'ın temel kaynağı Kur'an, Âdem Peygamber'den Hz. Muhammed'e kadar uzanan süreçte, Allah'ın peygamberler aracılığı ile insanlığa gönderdiği ilahî mesajların en son ve mükemmel halkasını oluşturur. İndirildiği gibi korunan ve hiçbir değişikliğe uğramadan tevatür yoluyla bize kadar ulaşan bu ilahî kelimeler, vahiy yoluyla daha önceki peygamberlere gönderilen ilahî mesajları tasdik edip onların özünü bünyesinde muhafaza etmektedir. Bu bakımdan İslam konusunda beşer kaynaklı hiçbir söz ve yorum Kur'an'la aynı kategoride mütalaa edilemez. Kur'an, Müslümanlar için bir iman objesi olmanın yanında aynı zamanda bir bilgi objesi ve hüküm kaynağıdır. İslam dinini diğer dinlerden ayıran en önemli vasıf, İslam'da Allah'ın söylediği ile beşerin söylediğinin birbirinden ayrılmış olmasıdır. Beşerî söz ve yorumlar, içtihat ve pratikler, dinin anlaşılıp hayata intikalinde çok önemli bir yere sahip olmakla beraber Kur'an'ın kendisi ile aynı kategoride değildir.

İnsanlığa hidayet için gönderilen Kur'an, insan vakıasını bütün boyutlarıyla ele alırken, beşerin ilişkide bulunduğu bütün alanlar için prensip ve hükümler koymakta, onları amaçları doğrultusunda bilgilendirip yönlendirmektedir. İnsanın; kendisini ve evreni yaratan, rızık verip yaşatan, ölümden sonra tekrar diriltip yargılayacak olan Allah'a karşı sorumlulukları olduğu gibi, kendisine, insanlara ve çevreye karşı da sorumlulukları vardır. Allah'ın insandan istediği şey, sorumlulukların yerine getirilmesi, mutluluğa giden yolda dünya-ahiret, madde-mana, beden-ruh, fert-toplum ve yöneten-yönetilen dengelerinin kurulmasıdır. İnsanın özellikle çevresine karşı olan sorumlulukları, onun dünyevi hayatının en şümüllü kısmını oluşturarak beşerî ilişkilerin her boyutunu içerisine almaktadır. Bunun içindir ki Kur'an'da, iman ve ibadet alanlarıyla ilgili prensip ve hükümlerin varlığı yanında; ahlak, muamelat ve hukuk alanla-

rında bireysel ve sosyal hayatı düzenleyici en temel prensip ve hükümleri bulmak mümkündür. İslam'da iman, ahlak, ibadet, muamelat ve hukuk alanları birbirinden kopuk değildir. Bu bakımdan diğer dinler açısından dinî mahiyette görülmeyen birçok şey, İslam düşüncesinde dinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Kur'an'ın sosyal hayatı süreklilik ve değişkenlik boyutlarıyla ele alıp yönlendirme noktasında koyduğu prensip ve hükümler, hayatın dinamik olarak kavranılmasına imkân verecek bir esnekliğe sahiptir. Söz konusu bu prensip ve hükümler, doğrudan vahiy kaynaklı olmaları hasebiyle sabit ve değişmez bir yapı arz ederken; sosyal hayatın, muamelat ve hukukla ilgili yaşamakta olan durumların kalıcı ve sürekli özellikler taşıyan hususiyetlerinin yanında belirli yönlerden değişime konu oldukları da bir vaki'dir. İslam, sosyal hayatın süreklilik ve değişkenlik boyutlarıyla kavranılarak dinin ilahî vahye dayalı prensipleri, ana hedef ve gayeleri doğrultusunda yönlendirilip sistematize edilmesi konusunda insan aklına ve içtihadına fevkalade önem vermiştir. Ancak insanın kendisine çizilen bu hedefi gerçekleştirme noktasında ortaya koyduğu içtihadın başarısı nisbîlik arz etmektedir.

Kur'an'ın ayetleri ile yani onda zikredilen prensip ve hükümlerle belirli derecede değişkenlik gösteren dinamik mahiyetteki sosyal olaylar arasındaki ilişkinin insan tarafından kavranılmasında birtakım tıkanmalar ortaya çıkmaktadır. Çünkü insanın, din algısını, dinin kaynaklarına yaklaşım ve yöntemini, anlayış ve yorumunu belirleyen birçok faktörün etkisi altında olduğu bir gerçektir. Bu durum, sosyolojik yönden hızlı değişim dönemlerinde daha yoğun olarak gerçekleşmektedir. Ağır-lıklı olarak farklı kültür ve medeniyetlerin etkisi altında kalındığında, insan ve toplum ilişkileri girift bir hâl alıp çok yönlü geliştiğinde, toplumsal anlamda fitne dönemleri yaşandığında vahyin özünden sapmaksızın ve temel kaynaklardan kopmaksızın sosyal değişimin nabzının tutulamadığı, vahiy-yorum ilişkisinin yerine oturtulmadığı durumlar ortaya çıkmaktadır. Gerek insanın kendisinden kaynaklanan birtakım nedenlerle gerekse yukarıda zikredilen durumlar nedeniyle zaman içerisinde ortaya çıkan disiplin ve geleneklerin vahyin önüne geçirildiği

veya olaylara farklı kültür ve medeniyet kodlarıyla bakılıp değerlendirilmeler yapıldığı bir vakıdır. Bütün bunların sonucunda, otantik bir Kur'an tasavvuru ile bağdaşmayan, ilahî vahyi ikinci plana düşüren birtakım açıklama ve yorumların yapılmış olmasında şaşılacak bir durum yoktur. Kur'an'ı anlama ve yorumlama gayretleri ile ilgili olarak geçmişte nesh probleminin, günümüzde ise Kur'an'ı (ondaki hükümleri), geçmişte yaşanan tarihî bir döneme hapsedip sınırlayan tarihselci yaklaşımların ortaya çıkması bu bahsettiğimiz durumlarla bağlantılı gözükmektedir.

Bu eserde, tefsir tarihinin ilk dönemlerinden günümüze kadar geçen sürede önemli bir tefsir problemi olarak Kur'an ve fıkıhla ilgilenen ilim adamlarının gündeminde yer alan, üzerinde birçok görüş ayrılıklarının yaşandığı, tartışmaların yapıldığı nesh konusuna yeni bir yaklaşım sergilemeye gayret edeceğiz. Çünkü nesh konusu, zaman içerisinde teorik boyutlar kazanarak Kur'an'la ilgili bir algının gelişimine neden olmuştur. Bu konunun, özellikle 11 Eylül hadisesinden sonra Siyonist-Haçlı ittifakı tarafından İslam dünyasına karşı geliştirilen düşmanlık, saldırı ve işgal planlarını meşrulaştıran, İslam ve Müslüman imajını terörizmle kirleten tekerfirci yorum ve hareketlerin fikrî zemininin oluşumunda önemli bir yere sahip olduğu da söylenebilir. Ayrıca, söz konusu ittifaka bağlı birtakım merkezler tarafından, tefsir ve fıkıh kitaplarında nesh konusu ile ilgili örneklerden de hareketle Kur'an'ın çelişki ve tutarsızlıklarla malul bir kitap olduğuna, dolayısıyla Allah'ın kelamı olamayacağına dair birtakım iddialar öne çıkarılmakta, Kur'an'ın otantikliği konusunda zihinlerde şüpheler uyandırılmaya çalışılmaktadır.

Eserin, nesh probleminin çözümüne olduğu kadar, yaklaşık üç asırdır hızlı bir değişim sürecine giren, farklı kültür ve medeniyet anlayışlarının meydan okumaları ile karşı karşıya kalan, diğer din mensuplarıyla daha sıkı bir diyalog içerisine giren İslam dünyasında, Kur'an ile sosyal hayat ilişkisinin kavranılmasına da önemli katkı yapacağına inanıyoruz.

Yöntem olarak konu ile ilgili rivayet ve yorumlardan yola çıkmak yerine; doğrudan Kur'an'ın olgularla bağlantılı bir şekilde ve bütünlük içerisinde merkeze alınmaya gayret edildiği

bu çalışma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Kur'an'ın nüzulünden sonraki tarihî süreç içerisinde nesh probleminin ortaya çıkması ve gelişimi ile ilgili özet bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, klasik nesh teorisinin kısmen veya tamamen kabulüne dair yapılan temel yaklaşım ve iddialar örneklerle beraber ele alınıp değerlendirilmiş; ikinci bölümde ise doğrudan neshin varlığına delalet ettiği iddia edilen ayetler, lügat, nüzul sebebi ve bağlamları açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yine bizim nesh ve tebdil ayetlerine yaklaşımımız da bu bölümde sunulmuştur. Bu çalışmada bilgi, tecrübe ve eserlerinden istifade ettiğim bütün hocalarıma, meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma, ayrıca eserin redaksiyonunda, basım ve yayımında emeği geçen Fecr Yayınları yönetici ve elemanlarına en kalbi şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ